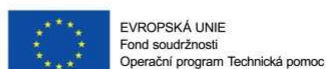

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ
Národní orgán pro koordinaci

Manažerské shrnutí
Ex-post evaluace
programového období 2007 – 2013
v oblasti výzkumu a vývoje

Říjen 2018

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

Manažerské shrnutí

Zpráva představuje souhrnné vyhodnocení přínosů intervencí Operačního programu Výzkum a vývoj pro inovace (OP VaVpl) v oblasti výzkumu a vývoje. Hodnocení se konkrétně zaměřuje na intervence Prioritních os (PO) 1 a 2, jejichž předmětem byla podpora vzniku a rozvoje center excelence (CE) a regionálních výzkumných center (RVC).

Hodnocení intervencí se zaměřilo na hlavní aspekty spojené s očekávanými přínosy intervencí, a to:

- Zvýšení internacionalizace a mezinárodní konkurenceschopnosti výzkumných organizací
- Míru a kvalitu spolupráce podpořených center s aplikační sférou a vzdělávacími institucemi
- Míru a kvalitu spolupráce podpořených center se vzdělávacími institucemi
- Přínosy intervencí z hlediska celkového výzkumného a vývojového potenciálu ČR

Evaluační design zakázky byl postaven na kombinaci kvalitativních i kvantitativních metod. Pro hodnocení byly využity datové zdroje ze statistik a relevantních databází a výstupy případových studií a expertního panelu. Limitem pro hodnocení byla zejména omezená dostupnost dat o samotných centrech, které nemají vlastní právní subjektivitu. Specifikem evaluace byl **vysoký vliv externích faktorů** ovlivňující výkon výzkumných organizací. Z tohoto důvodu položila evaluace **vysoký důraz na zasazení zjištění do celkového kontextu** VaV v ČR a v některých aspektech přinesla i zjištění týkající se celkového systému financování VaV v ČR.

Na základě provedeného hodnocení lze konstatovat, že intervence **odpovídaly původnímu zaměření** a došlo k vybudování celkem osmi center excelence a čtyřiceti regionálních výzkumných center. Centra byla vybavena moderním vybavením, díky kterému byl vyrovnán jeden z největších hendikepů českých pracovišť vůči rozvinutým západním zemím – tj. nedostatečná infrastrukturní a přístrojová vybavenost. Podpořená centra tak v současné době disponují moderním vybavením evropské a mnohdy i světové úrovně. Z hlediska orientace a zacílení center je nezbytné poukázat na odlišnou motivaci center zaměřených na špičkový základní (zejména CE a některá RVC) a na regionální aplikovaný výzkum (zejména RVC a částečně některá CE).

Centrům excelence a některých regionálním výzkumným centrům podpořeným z OP VaVpl se postupně daří etablovat na evropské a mezinárodní scéně a **zapojují se do prestižních mezinárodních projektů**. Evaluace potvrdila, že byla, dle původních předpokladů, podpořena pracoviště s vyšším potenciálem. Intervence pak umožnily další rozvinutí tohoto potenciálu. Jak ukazují výsledky hodnocení, vedle nejmodernějšího vybavení, které mohou centra svým partnerům nabídnout, je zásadní i aktivní propagace a budování PR v zahraničí. Centrům se tak postupně daří zvyšovat povědomí o své existenci a možnostech mezi potenciálními partnery.

Internationalizaci center orientovaných na excelentní základní výzkum přispívá také zajištění působení významného podílu **zahraničních vědců**, které je však spojeno s omezeními ohledně významně zvýšených nákladů na mzdy a administrativními a kulturními překážkami. Některá centra také začínají vytvářet po vzoru zahraničních institucí mezinárodní poradní orgány složené z expertů v oboru.

Na **spolupráci s aplikační sférou** se primárně orientují regionální výzkumná centra a částečně i některá centra excelence. Spolupráce s aplikační sférou probíhá kromě jiných módů především na bázi kolaborativního a smluvního výzkumu. Jak ukázaly případové studie, kolaborativní výzkum probíhá téměř výhradně v rámci projektů financovaných z veřejných zdrojů (zejména TAČR). **Smluvní výzkum** byl pak během realizace programu významně limitován změnou pravidel veřejné podpory na úrovni EU (limitem využití 20 % celkové roční kapacity subjektu, potažmo výzkumné infrastruktury pro hospodářské činnosti). Výše smluvního výzkumu tak reálně dosáhla mnohem nižšího podílu na celkových výnosech center (14,3 %), než bylo původně předpokládáno (29,7 %). Dalšími limity pro

zvýšení spolupráce s aplikační sférou jsou nejasné nebo interně striktně interpretované podmínky a limity spolupráce s podnikatelskými subjekty.

Jako významný **systémový hendikep** se pak ukázalo nekonzistentní nastavení celkového systému financování VaV v podmínkách ČR a původních cílů a předpokladů zaměření regionálních výzkumných center. Cíle regionálních center spadajících pod vysoké školy (tj. primárně zaměření na rozvoj spolupráce s aplikační sférou) neodpovídají **nastavení systému hodnocení a financování**, který je zaměřen primárně na oceňování výsledků v oblasti základního výzkumu.

Při posuzování dopadů vybraných intervencí v rámci OP VaVpl je zapotřebí vzít do úvahy **komplexnost celého systému podpory VaV**. Intervence z ESIF fondů není v tomto smyslu možné oddělovat od celkového systému financování VaV v ČR. V rámci evaluace se ukázalo, že výkon podpořených institucí a center byl tak do značné míry ovlivněn nastavenými podmínkami financování a s tím spojenými motivačními faktory na úrovni celého systému. V doporučeních je pak zdůrazněna právě potřeba systémového sladění cílů a různých forem financování tak, aby se vhodně doplňovaly.

Z hlediska nastavení podmínek poskytování dotací se jako zásadní překážka ukazuje **byrokratizace a formalismus** v přístupech řídicích a kontrolních orgánů. Zde na základě zjištění poukazujeme na to, že cíle příjemců a poskytovatelů dotací by měly být shodné – a to zvýšit kvalitu a relevanci české vědy. S tímto ohledem by mělo být přistupováno i k nastavení podmínek dotací a kontrolám. Poskytovatel dotace by měl být partnerem pro příjemce a jeho cílem by měla být maximalizace efektivity a účelnosti intervence (projektu) a nikoli byrokratická kontrola, které nerespektuje původní cíle a je často orientována pouze na formální stránku věci (formalismus).

Evaluace ukazuje na **různé způsoby začlenění center** do mateřských organizací a s tím spojenou míru jejich autonomie. Ta, jak ukázaly případové studie, podstatně ovlivňuje vlastní činnost a ekonomiku center. **Vyšší autonomie** centrům umožňuje vyšší progresivitu v realizaci a naplňování svých vizí. Centra, která nemají vlastní autonomii v rozhodování, jsou často „brzděná“ rigidnějšími přístupy charakteristickými pro zaběhlé postupy původních zřizovatelských organizací. V tomto smyslu se ukazuje často **progresivnější přístup** na centrech v porovnání s ostatními součástmi výzkumné organizace. Lze konstatovat, že centra vytvářejí prostředí více cílově orientovaná s nastavenými pravidly vyhodnocování výkonnosti. Řada center, které mají nižší autonomii, pak působí na bázi (snahy) utváření dobrých vztahů s mateřskou organizací.

Vyhodnocení finanční udržitelnosti center jednoznačně vyvrací představu, „že centra by si na sebe měla vydělat“. Ukazuje se, že **špičková věda vyžaduje zvýšené finanční nároky** – tj. na zahraniční pracovníky, průběžnou modernizaci vybavení, mezinárodní spolupráci, odpovídající profesionální administrativní podporu atd. Z tohoto hlediska je nezbytné nastavit vhodný systém financování center po ukončení Národních programů udržitelnosti (NPU I a II) po roce 2020. Zásadním zjištěním je, že centra už nyní nedokáží (ani s NPU) generovat **prostředky na reinvestice**, které zajistí udržitelnost jejich špičkového postavení z hlediska infrastruktury a přístrojů.

S finanční udržitelností je spojeno i zjištění, že se nepodařilo naplnit původní cíl intervencí ve smyslu koncentrace na omezený počet špičkových pracovišť, naopak intervence přispěly spíše k **většímu rozdrobení a velkému počtu výzkumných center v ČR**. Tato situace přináší zvýšené nároky na financování celého VaV systému z veřejných prostředků.

V souvislosti s intervencemi OP VaVpl můžeme souhrnně konstatovat, že v České republice jsou vědecká pracoviště, která díky podpoře OP VaVpl **kvalitativně zvýšila svůj výkon a parametry své činnosti**. Stejně tak jsou instituce, které dosahují špičkových výsledků v mezinárodním srovnání, které svůj **rozvoj financovaly z jiných zdrojů**, nebo z různých důvodů podporu v rámci OP VaVpl nezískaly.

Hlavní zjištění z evaluace jsou shrnuta v rámci každého řešeného tématu a v závěrečné kapitole, která poskytuje syntézu zjištění a zasazuje je do celkového kontextu prostředí systému VaV v ČR. Na základě zjištění jsou v závěru zprávy formulována některá doporučení, jejichž cílem je zejména vhodné nasměrování intervencí v příštím období s tím, že některá doporučení se obecně týkají celkového systému podpory VaV v ČR. Jedná se například o důkladnější provázání budoucích intervencí s nastavením systému VaV, koncentrací výzkumných kapacit, pokračování spolupráce výzkumného sektoru s aplikační sférou a posílení mezinárodní spolupráce či pokračování ve vícíciílovém financování.